

Vankien osallisuuden kokemus

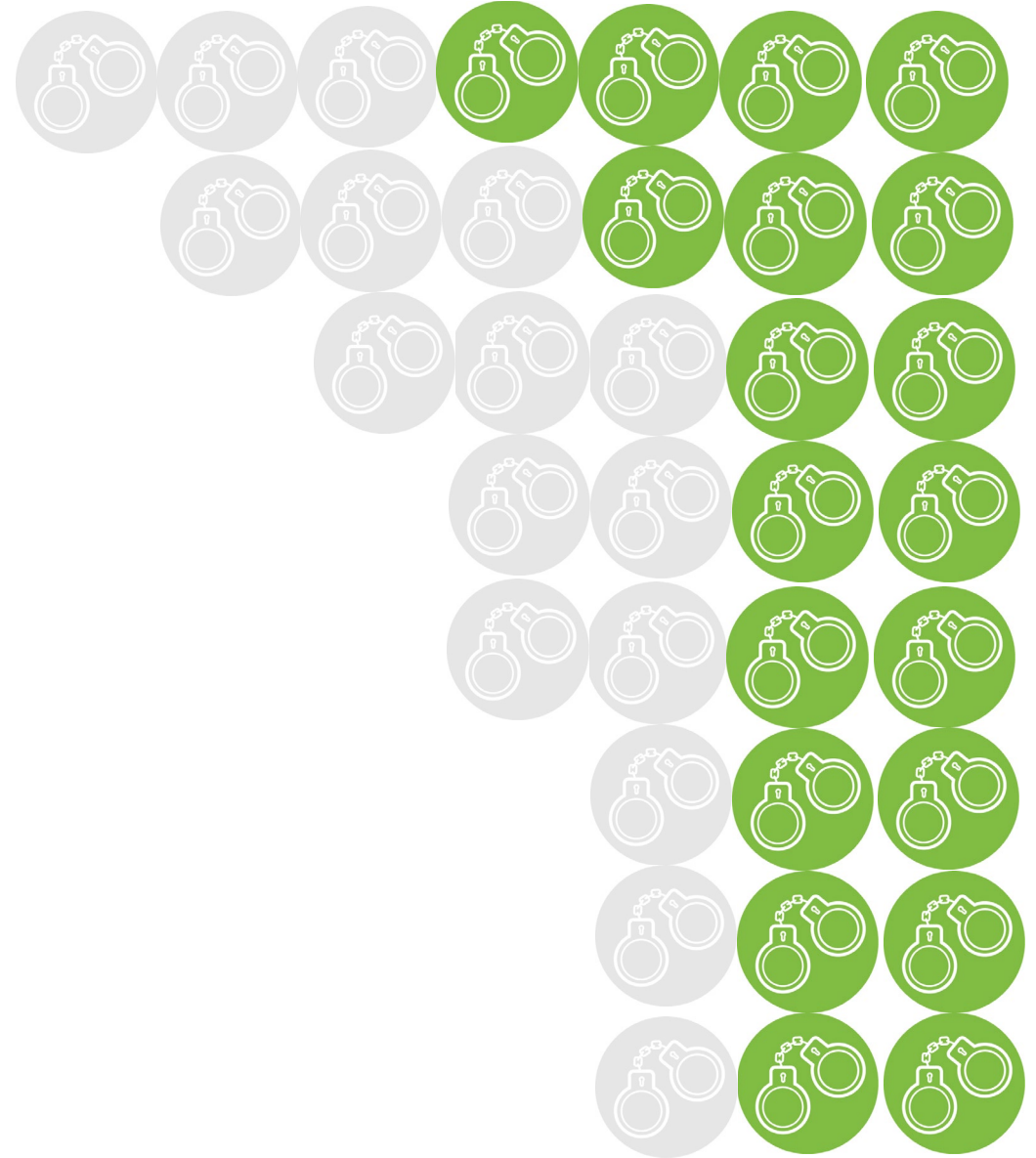
Lars Leemann, THL

Wattu IV

Vankien terveys ja hyvinvointi 2023

Julkistamisseminaari, THL

21.9.2023

Osallisuuden kokemus

- Osallisuuden kokemus tarkoittaa henkilön omaa käsitystä kuulumisesta ja kuulluksi tulemisesta, kokemusta siitä, että pystyy vaikuttamaan oman elämän kulkuun ja yhteisiin asioihin ja elää omannäköistä ja merkityksellistä elämää.
- Osallisuusindikaattori mittaa osallisuuden kokemusta:
 - Merkityksellisyyden kokemus (esim. Martela & Steger 2016)
 - Toimijauskomukset (esim. Ford 1992, Sen 1999)
 - Sosiaalisen vuorovaikutuksen koettu laatu (esim. Max-Neef 1991, Sen 1985, 1999)
- Osallisuuden kokemus on tärkeä hyvinvoinnin kannalta

Lähtökohta tutkimukseen

- Aiempaa tutkimustietoa vankien osallisuuden kokemuksesta ei ollut.
- Siksi WATTU IV –tutkimus täydentää tietoa, ja lähdimme tutkimukseen avomielisesti ja ilman vahvoja hypoteeseja.
- Koska osallisuuden kokemus pohjautuu moniin asioihin, jotka ovat vankilassa rajoitettu (esim. autonomia, itsemääräämisenmahdollisuudet, vapaus valita sosiaaliset suhteet), odotettiin, että vankien osallisuuden kokemus olisi muuta aikuisväestö heikompi.

Lähtökohta tutkimukseen

- Aiemmat tutkimukset osoittivat, että osallisuuden kokemus on yhteydessä sekä sosioekonomiseen ja sosiodemografisen taustaan että terveyteen, hyvinvointiin ja työkykyyn.
- Odotimme, että jotkut näistä yhteyksistä löytäisi myös vankien kesken.
- Raportoimme osallisuuden kokemuksen ryhmäkohtaisina osallisuusindikaattorin keskiarvoina (0–100 pistettä) sekä erittäin heikko osallisuuden kokemuksen osuuksina (alle 50 pistettä osallisuusindikaattorilla).

Vankien osallisuuden kokemus muuta aikuisväestöä heikompi

- Vankien keskiarvo osallisuusindikaattorilla oli 65,6 pistettä. Keskiarvo on noin 10 pistettä Suomen aikuisväestöä matalampi.
- 21 % vangeista osallisuuden kokemus oli erittäin heikko. Osuus oli reilu kaksinkertainen verrattuna Suomen aikuisväestöön.

Naisvankien osallisuuden kokemus miesvankeja vahvempi

- Naisvankien keskiarvo osallisuusindikaattorilla oli 69,8 pistettä, eli noin 5 pistettä miesvankeja korkeampi (64,3 pistettä).
- Naisvangeista 15,6 % koki erittäin heikko osallisuutta, kun taas miehillä osuus oli 22,6 %.
- Samansuuntaisia sukupuolieroja löytyi myös aikuisväestössä, mutta naisvankien osallisuuden kokemuksen taso on hieman lähempänä aikuisväestöä.

Osallisuuden kokemus ei yhteydessä vankilaspesifiin muuttujiin

- Osallisuuden kokemuksen taso ei erotellut tilastollisesti merkitsevästi kun tarkasteltiin
 - Ensikertalaisuutta
 - Päärikosluokkaa
 - Nykytuomion pituutta (alle tai yli 2 v.)
 - Elämänaikana kerättyä vankilapäiviä (alle tai yli 2 v.)
 - Laitoslajia (suljettu vankila ja avovankila)
 - Hoitoa vankilan ulkopuolella saantia
- Osallisuuden kokemus oli avovankilassa olevilla ja lyhyemmän tuomion saaneilla hieman vahvempi ja väkivaltarikoksesta tuomion saaneilla muita heikompi.

Työkyky on myös vankiloissa vahvasti yhteydessä osallisuuden kokemukseen

- Tutkimushoitajalta työkykyisiksi arvioitujen vankien osallisuusindikaattorin keskiarvo (69,2 pistettä) oli muita (61,6 pistettä) selkeästi korkeampi.
- Työkykyisistä vangeista 14,5 % osallisuuden kokemus oli erittäin heikko, muilla osuus oli lähes kaksinkertainen eli 28,6 %.
- Ero oli kaikista suurin. Se vastaa aiempiin löydöksiin Suomen aikuisväestöltä, mutta tasoero vankien ja muu aikuisväestön välillä oli myös selkeä.

Lopuksi

- Vankien osallisuuden kokemus oli muuta aikuisväestöä selkeästi heikompi.
- Toisaalta se oli vahvempi kuin voittaisi odottaa – on muita väestöryhmiä, joilla osallisuuden kokemus on vankien heikompi (esim. työttömät työnhakijat).
- Vangeille, joilla oli vaikea ja rankka elämä vapaudessa, vankila voi alkaa tuntua muuta yhteiskuntaa turvallisemmalta ja hallittavammalta ympäristöltä. Lisäksi vankiloissa tehdään hyvää osallisuutta tukeva työtä.

Lopuksi

- Vankien osallisuuden kokemuksen edistäminen on tärkeää hyvinvoinnin ja vapautumisen jälkeisen elämän kannalta.
- Vankilassa se saattaa olla haastava, koska autonomia, itsemääräämisenmahdollisuudet ja vapaus valita sosiaaliset suhteet ovat rajoitettuja. On sittenkin tärkeä käyttää vankilan puitteissa käytettävissä olevia keinoja vankien osallisuuden kokemuksen edistämiseksi.